

ΝΕΟΣ ΕΛΛΗΝ ΑΙΣΩΠΟΣ

Η φιλολογία τῶν ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ μυθοποιῦ Αἰσώπου κληθέντων αἰσωπείων μύθων, τῶν χαριέντων ἐκείνων διηγηματίων, ἅτινα ἔχουσι συνήθως τὰ πρόσωπα εἰλημμένα ἐκ τοῦ κόσμου τῶν ζώων καὶ σποοῦσι τὴν ἠθικὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν ἀνθρώπων ἄγοντα εἰς ἐπιμύθηον, ἐμπεριέχον ἠθικὸν ἀξίωμα ἐκ τῆς διηγήσεως τῆς ἐν τῷ μύθῳ ἐμμέσως ἢ ἀμέσως ἐξαγόμενον, ἐπλουτίσθη μεγάλως κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας διὰ διαφορῶν εὐρημάτων. Τὰ πλεῖστα τούτων ἀνάγονται εἰς τοὺς μεταγενεστέρους βυζαντινοὺς χρόνους, ἀποδεικνύοντα, ὅτι δὲν ἐξέλιπε κατ' αὐτοὺς ἡ μυθοπλάστικὴ δύναμις τῶν Ἑλλήνων ἢ τοῦλάχιστον ἡ ἐπιθυμία νὰ περιενδύτῃσι διὰ νέας περιβολῆς τὰ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ἄλλως εἰρημμένα. Ἀλλ' ἡ τάσις αὕτη δὲν ἐξέλιπε καὶ ἐν τοῖς μετέπειτα χρόνοις μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς, ὅτε καὶ ἰδίαν μυθογραφικὴν λογοτεχνίαν δυνάμεθα νὰ ἐπιδείξωμεν ἀπὸ τοῦ Κοραῆ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν διήκουσαν, καὶ τὸ μὲν ἀναπλάσσουσιν τοὺς παλαιούς μύθους, τὸ δὲ μυθογραφοῦσαν κατὰ τὸν Λαφονταῖνον, τὸ δὲ καὶ ἐξ ἰδίας φαντασίας νέας δημιουργοῦσαν. Ἡ κατὰ κληρονομίαν οὕτως εἰπεῖν παράδοσις αὕτη τῆς μυθογραφίας εἶνε καὶ γενικωτέρου λόγου ἀξία, ἀλλὰ δὲν πρόκειται νῦν ἐνταῦθα περὶ τούτου. Σήμερον θέλω μόνον νὰ γνωρίσω δι' ὀλίγων εἰς τοὺς ἀναγνώστας τοῦ ἀνὰ χειρὸς Ἡμερολογίου ὄγνωστον μέχρι τοῦδε κοῖνον συνδέοντα τοὺς Βυζαντινοὺς πρὸς τοὺς νεωτέρους τῶν παρ' ἡμῖν μυθογράφων. Ὁ ποιητὴς οὗτος αἰσωπείων μύθων εἶνε Γεωργίος ὁ Αἰτωλός.

Περὶ τοῦ Γεωργίου Αἰτωλοῦ ὀλίγα γνωρίζομεν. Ἐκ τῆς Τουρκογραφικῆς τοῦ Μαρτίνο Κρουσίου διδασκόμεθα, ὅτι διέτριψεν ἐπὶ τινα χρόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τῷ πατριαρχεῖῳ καὶ ὅτι ἦτο ἀνὴρ σοφὸς καὶ ἐλλόγιμος, ὡς ἐκάλει αὐτὸν Ἰωάννης ὁ Βοναφεύς. (*) Ἐκ τινος ἐπιστολῆς Δαμασκηνοῦ τοῦ Σταυδίτου, ἐπ' ἐσχάτων δάμοσιευθείσης ὑπὸ τοῦ κ. Ἀθανασίου Παπαδοπούλου τοῦ Κεραμέως (**) καὶ πρὸς τὸν Αἰτωλὸν ἀπευθυνομένης, μανθάνομεν ὅτι καὶ ἐν Βενετίᾳ εἶχε διατρίψει. Ἡ δ' ἐν Βενετίᾳ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπιστροφή Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ συνέβη πάντως

(*) Turcograccia σ. 270.

(**) Συμβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας. Ἐν Κωνσταντ. 1886, σ. 62.

περὶ τὴν τρίτην δεκάδα τοῦ 15' αἰῶνος. (*) Ἀκριβέστερον δέ τι περὶ αὐτοῦ οὐδὲν ἄλλο γίνεται ἡμῖν γνωστὸν πλην ὅτι τὴν παιδείαν αὐτοῦ βλέπομεν θαυμαζομένην ὑπὸ τοῦ Δαμασκηνοῦ ἐν τῇ μνημνευθείσῃ ἐπιστολῇ. Ἦτο δὲ πιθανώτατα εἰς τῶν ἀνδρῶν τῶν καταστησάντων ἐπιφανῆ τὴν ἐν Ἀγχάφοις σχολήν, ἐν ᾗ διεκρίθησαν πλην ἄλλων Εὐγένιος ὁ Αἰτωλὸς καὶ ἀργότερον ὁ τοῦτου μαθητὴς Ἀναστάσιος ὁ Γόρδιος.

Οὐδὲν τοῦ Γεωργίου σύγγραμμα εἶνε γνωστὸν μέχρι τοῦδε πλην δύο ἐπιστολῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν Μηθύμνης Ἰππόλυτον, ἃς ἐδημοσίευσεν ὁ κ. Κερκυραίς. (**) Ἀλλὰ σώζεται ἐν τῇ κατὰ τὸ "Ἅγιον" Ὅρος εὐαγγελίῳ μὲν τῶν Ἰθέρων χειρόγραφον, ἐν ᾧ περιλαμβάνονται ποιητικὰ ἔργα αὐτοῦ ἢ μᾶλλον στιχοῦργήματα, ἃν ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν ποιητικὴν αὐτῶν ἀξίαν, ἥτις εἶνε μικροτάτη. Τούτων δύο μὲν ἀναφέρονται εἰς Μιχαὴλ τὸν Καντακουζηνόν τὸν γνωστὸν ἄλλως ὑπὸ τῷ ἐπώνυμον Σείττανόγλου, τὸν ἐν Ἀγγιᾷ μαρτυρικῶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀπαγχονισθέντα ἐν ἔτει 1578, τὸ δὲ τρίτον εἶνε ἐγκώμιον τοῦ υἱοῦ τοῦ Μιχαὴλ Ἀνδρονίκου. Τῶν στιχοῦργημάτων τούτων τὸ πρῶτον ἐγράφη ἐν ἔτει 1569, τὰ δὲ ἕτερα δύο πάντως μὲν εἶνε ἀρχαιότερα τοῦ ἐν ἔτει 1576 τελεσθέντος γάμου τοῦ Ἀνδρονίκου μετὰ τῆς πολυφέρου θυγατρὸς τοῦ πλουσιωτάτου ἐμπόρου τῆς Ἀνδριανουπόλεως Ἰακώβου Ῥάλλης, ἴσως δ' ἐγράφησαν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος καὶ τὸ πρῶτον.

Καὶ περὶ τῶν ποιημάτων τούτων θέλω διαλάβει· ἄλλοτε διὰ μακροτέρων. Ὁ δὲ αὐτὸς ἰθρητικὸς κώδιξ, ὅστις φέρει τὸν ἀριθμὸν 152, δοθέντα αὐτῷ παρ' ἐμοῦ κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1880 κατάταξιν τῶν βιβλιοθηκῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, περιλαμβάνει καὶ συλλογὴν ἐμμέτρων μύθων, γραφέντων ὑπὸ Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ κατὰ τὰ αὐτὰ περίπου ἔτη καθ' ἃ καὶ τὰ ἄλλα ποιήματα.

Οἱ μῦθοι Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ οἱ ἐν τῷ ἰθρητικῷ κώδικι περιεχόμενοι εἶνε ἑκατὸν τεσσαράκοντα καὶ τρεῖς τὸν ἀριθμὸν. Τούτων μόνον τέσσαρες οἱ ἐπιγραφόμενοι μῦθος γουρουνίου, μῦθος βοτάνου, μῦθος μεθυστοῦ καὶ μῦθος μοσχάρου, φαίνονται νέοι, οἱ δὲ λοιποὶ πάντες φέρονται ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς συλλογαῖς τῶν λεγομένων αἰσωπέων μύθων ἢ τῶν τοῦ Βαθρίου. Ἀλλὰ καὶ οἱ τέσσαρες οὗτοι νέοι μῦθοι δὲν φαίνονται πλασθέντες ὑπὸ τοῦ Αἰτωλοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ οὗτοι ἐκ προτύ-

(*) Τοῦτο εἰκάζομεν βλέποντες ὅτι τὴν εἰρημένην ἐπιστολὴν ἔγραψεν ὁ Δαμασκηνός, ὁ ἔπειτα γενόμενος ἐπίσκοπος Αἰτῆς καὶ Ρενδίνης, ἐπὶ ὑποδιακονῶν αὐτοῦ. Ὑποδιάκονος δὲ ἦτο ὅτε συνέγραψε τὸν θεσηαυρὸν, τυποθέντα τῷ 1527.

(**) Ἐνδ' ἀν. σ. 61-62.

πιων, περιλαμβανομένων ἐν παλαιαῖς σ' ἡλογαῖς, στιχουργηθέντες. Οἱ δὲ λοιποὶ περὶ ὧν ἀσφαλῶς δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν ἐκ παραβολῆς πρὸς τοὺς σωζομένους ἐστιχουργήθησαν μετὰ πολλῆς δεξιότητος ἐν τῇ δημῳδαί γλώσσῃ καὶ εἰς στίχους πολιτικοῖς ὁμοιοτελεύτους. Ἀλλ' ἡ ὁμοιοκαταληξία, ἥτις συνήθως εἶνε φυσικὴ καὶ εὐκολος, ἔχει ἐνίοτε τὸ τραχὺ καὶ τότ' ὁ μόνος εἰς αἰῶν εἶχε παρέλθει ἀπὸ τῶν χρόνων καθ' οὓς εἶχεν εἰσαχθῆ εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν ποίησιν.

Κατὰ ταῦτα οἱ μῦθοι Γεωργίου τοῦ Αἰτωλοῦ ὑπὸ μὲν τὴν ἔ-
ποψιν τῆς μυθογραφίας δὲν εἶνε μὲν παντελῶς ἀσήμεντοι, ἅτε
χρησιμεύοντες ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς ὑπαρχούσας προγενεστέρας
συλλογὰς εἰς τὴν διαφώτισιν ἐνίων ζητημάτων εἰς τὴν καθόλου
μυθογραφικὴν γραμματείαν τῶν Ἑλλήνων ἀναφερομένων, ἀλλὰ
καὶ δὲν παρέχουσι μεγάλην σπουδαιότητα. Ἄλλως ὅμως ἔχει τὸ
πρᾶγμα ἂν ἐξετασθῶσιν ὡς προϊόντα τῆς νεοελληνικῆς φιλολο-
γίας. Ὑπὸ τοιαύτην ἔποψιν ἐξεταζόμενοι ἔχουσι διττὴν ἀξίαν τὸ
μὲν διὰ τὴν φυσικότητα καὶ ἀφέλειαν τῆς στιχοουργίας, τὸ δὲ διὰ
τὴν γλῶσσαν, ἐν ᾗ εἶνε γεγραμμένοι. Ἡ γλωσσικὴ μάλιστα αὐ-
τῶν σπουδαιότης εἶνε μεγάλη, δημοσιευόμενοι δὲ ποτε, ὡς ἐλπίζω,
μέλλουσι νὰ παράσχωσι πολλαπλὴν ὠφέλειαν εἰς τοὺς μελετῶν-
τας τὴν ἱστορίαν τῆς νεοελληνικῆς.

Παραίνων τὴν πρόχειρον ταύτην σημείωσιν περὶ τοῦ Γεωργίου Αἰτωλοῦ καὶ τῶν μύθων αὐτοῦ, παρέχω ἐνταῦθα ὡς δεῖγμα τῆς συλλογῆς ταύτης, ἣν ἔχω ἀντιγεγραμμένην ὁλόκληρον, τρεῖς μόνον ἐκ τῶν μύθων, καθαιρὼν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἐν τῷ χειρογράφῳ γραφικῶν πταισιμάτων τοῦ βιβλιογράφου, ὅστις, ὡς δικαιούμεθα νὰ εἰκάσωμεν, εἶνε ἀγοράμματος ἀντιγραφῆς τοῦ πρωτοτύπου τοῦ Αἰτωλοῦ.

Μῦθος ἀνζυδίου. *

Εἰς ὅπτι μέσα ποντικῶν ἀτζίδι εἶχε πάγει
πολλὰ ἐπονηρεύοντον τοὺς ποντικούς νὰ φάγῃ.
Καθημερινῶς ἐσχότονε καὶ τρώγεν ἕναν ἕναν,
κ' οἱ ποντικοὶ ἀρχίνησαν ὅλοι καὶ ὀλιγοστέναν.
Τότε ἐκεῖ ἔσθ' ἐν μέσῳ τοὺς εἶπεν ὁ εἰς τὸν ἄλλον
δὲν βλέπετε τί πέσαμεν σὲ κίνδυνον μεγάλον.
Ἐλᾶτε καὶ ἄς φύγωμεν ἐς τόπον ποῦ δὲν εἰξεύρει,
ἄλλου νὰ κατοικήσωμεν διὰ νὰ μὴν μας εὖρη.

* Πρὸς τὸν μῦθον τοῦτον παραβλήθητε ὁ ἐν τῇ ἐκδόσει τῶν Αἰσωπείων μῦθων ὑπὸ Halm (Teubner 1875) ὑπ' ἀριθ. 15 ὁ εἰρων τὴν ἐπιγραφήν Αἰλ. οὐρεος καὶ μύες.

Ὅς ἂν ἐσχορπιστήκασι ὅλοι ἄλλοῦ ἐπῆγαν,
 τινὰς καὶ δὲν ἀπόμεινεν, ἄμ' ὅλοι τοὺς ἐρύγαν.
 Τῇ τ' ἰδίᾳ ἐκαμώθηκε πῶς εἶν' ἀποθαμμένο
 κ' εἰς ἓνα ν τόπον κοίτουσαν ὥς ἂν τὸ νεκρωμένο,
 διὰ νὰ 'πάγῃ ποντικὸς κοντὰ νὰ πλησιάσῃ
 καὶ τότε 'ἐκείνο μὲ σπουδὴ εὐθέως νὰ τον πιάσῃ.
 Εἰπέ του ἓνας ποντικὸς τότε ἀπὸ μακρείᾳ·
 «αὐτὰ ὅπου καμόνεσαι ἡμᾶς δὲν κήνουν χρεῖα.
 ὥς ἂν τὸ ξύλ' ἂν κοιτέσαι, ὥς ἂν ἀσπὶ ἂν γένῃς,
 ἐδῶ ποτὲ ἀπὸ ἡμᾶς τινὰν μὴν ἀναμένης.»

Ἐπιμύθιον.

Ὁ μῦθος λέγ' οἱ φρόνιμοι πρῶτον ὅς ἂν πειραχθοῦσι
 οἱ λόγοι καὶ τὰ ψέμματα πλέον δὲν τοὺς γελοῦσι.

Σκύλος καὶ πετεινός. *

Σκύλος καὶ ἓνας πετεινὸς ἔκαμαν συντροφίαν
 χωρὶς κανένα δόλωμα νάχουν ἀγάπην μίαν.
 Ἐκεῖ 'ποῦ περπατούσασι κάπου βραδείαστῆκαν·
 δὲν εἶχαν ποῦ νὰ κοιμηθοῦν καὶ στενοχωρηθῆκαν.
 Καὶ διὰ τοῦτο εἰς δένδρον κ' οἱ δύο διαβῆκαν,
 μὴ νὰ εὐροῦν ἀνάπαυσιν πολλὰ ἐννοιαστῆκαν.
 Ὁ πετεινὸς ἀνέβηκεν ἐπάνω καὶ 'κοιμήθη
 καὶ νὰ λαλήσῃ ἄρχισε τὴν νύκτα ἐθυμήθη·
 Τότε 'ἔδραμεν ἡ ἀλεπού 'ς ἂν ἄρχισε καὶ κράζει
 καθὼς καὶ τὴν συνήθειαν τὴν ἔχει νὰ φωνάζῃ.
 Καὶ ἀποκάτω 'στέκοντον, εἰπέ τον νὰ καταίθῃ,
 ὅτ' ἀγαπᾷ νὰ τον ἰδῇ, καὶ πάλι νὰ ἀναίθῃ.
 Λέγει: τὴν τότε ὁ πετεινὸς πῶς εἶνε 'κεῖ πορτάρης,
 καὶ 'ξυπνισέ τον καὶ αὐτὸν θέλημα νὰ τον πάρῃς.
 Τότε τὸν γύρον τοῦ δένδρου 'γύρευε νὰ ῥωτήσῃ,
 κ' εὐθύς ὁ σκύλος ἔδραμε κ' εἰχέ τῆς ξεσκίσει.

Ἐπιμύθιον.

Ἰδετέ πῶς ὁ φρόνιμος πέμπει τον τὸν ἐχθρόν του
 εἰς ἄλλον δυνατώτερον διὰ ἀντίδικόν του

Μῦθος ξυλένιου θεοῦ. **

Ἐνας ξυλένιον θεὸν εἶχε καὶ παρακλίσεις,
 νὰ τονε ποίση ἄρχοντα καθημερινῶς ἐλάσεις.

* Περᾶθαι τὴν ὑπ' ἀριθ. 225 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Κόριν καὶ ἀλεξάνδρου μύθον ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ Halm.

** Περᾶθῆναι τὸν παρὰ Halm ὑπ' ἀριθ. 66 μῦθον ὁ φέρων τὴν ἐπιγραφὴν Ἄνθρωπος καὶ καταθρόσας ἑξαέτη.

'Σ'άν ἔδλεπ' ὁ ταλαίπωρος 'πῶς πάγει 'ρὲ πτωχεία,
 ἀπ' τὸν θεὸν τὸν ἐύλινον δὲν βλέπει ἄρχοντεία,
 Τὸν ἔρριξε 'εἰς τὸ ἔδαφος, καὶ τότε ἐτ' ἀκίστη,
 ἡ κεφαλὴ τοῦ 'χώρισε, μέσα 'εἰς τὴ μέση 'σχίστη.
 'Εβγῆκαν περισσὰ φλωριά. Τότε ἐκεῖνος λέγει·
 «πρωτῆτερα ὁ πᾶσα εἷς ἔπρεπε νὰ με κλαίγῃ.»
 "Οταν σε 'τίμουν εὐκαίρα, δὲν εἶδα καλωσύνη,
 καὶ τώρα 'ποῦ σε ἔκαμα τούτην τὴν κακωσύνη,
 Φλωρία μ' ἔδωκες πολλὰ τώρα καὶ νὰ συνάξω·
 ὅμως ἀπὸ τὴν σήμερον ἄτυχον νὰ σε κράζω.

Ἐπιμύθιον.

Λέγει διὰ τοὺς ἄτυχους μὴ τοὺς καλοκρατοῦμεν
 μηδὲ νὰ τοὺς φοβούμεστε καὶ νὰ τοὺς ἀγαποῦμεν.

Τοιαύτη ὡς ἐν δείγματι ἡ συλλογὴ τῶν μύθων τοῦ νέου Ἑλ-
 ληνος Αἰσώπου, ἣτις καθ' ὅσον γνωρίζω ἔμμεν μέχρι τοῦδε παν-
 τελῶς ἀγνωστος.

ΣΥΓΓΡ. Π. ΛΑΜΠΡΟΣ

